CZU: 341.23(4-672:478) **https://doi.org/10.59295/sum3(173)2024_13**

APLICAREA ACQUIS-ULUI ÎN JURISPRUDENȚA UNUI STAT NON-MEMBRU AL UNIUNII EUROPENE - CAZUL REPUBLICII MOLDOVA

Stanislav PAVLOVSCHI,
Universitatea de Stat din Moldova

Aderarea la Uniunea Europeană implică respectarea democrației, drepturilor omului și a valorilor europene, precum și îndeplinirea criteriilor politice, economice și administrative. Consiliul European a aprobat deschiderea negocierilor de aderare cu Republica Moldova în decembrie 2023, iar aceasta trebuie să implementeze reforme extinse și să efectueze modificări ale legislației pentru a se alinia standardelor europene și acquis-ului Uniunii. În acest articol este reflectată și analizată jurisprudența națională dezvoltată de Curtea Constituțională și Curtea Supremă de Justiție în domeniul aplicării dreptului Uniunii Europene și a aderării la valorile acesteia. Deși aplicarea acquis-ului nu era o obligație a statului formal vorbind, având în vedere că nu este, deocamdată, membru al Uniunii Europene, acest fapt denotă, însă, direcția clară de integrare europeană a Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: *Uniunea Europeană, acquis, aplicabilitate, jurisprudență, stat non-membru, Curtea Constituțională, Curtea Supremă de Justiție.*

APPLICATION OF THE ACQUIS IN THE CASE-LAW OF A NON-MEMBER STATE OF THE EUROPEAN UNION - THE CASE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Accession to the European Union implies respect for democracy, human rights and European values, as well as meeting political, economic and administrative criteria. The European Council approved the opening of accession negotiations with the Republic of Moldova in December 2023, and the latter must implement far-reaching reforms and legislative changes to align with European standards and the Union acquis. In this article, the national case-law developed by the Constitutional Court and the Supreme Court of Justice in the field of application of European Union law and accession to her values is reflected and analysed. Although the application of the acquis was not an obligation of the state, formally speaking, given that it is not yet a member of the European Union, this fact shows, however, the clear direction of European integration of the Republic of Moldova.

Keywords: *European Union, acquis, applicability, case law, non-member state, Constitutional Court, Supreme Court of Justice.*

Introducere

Angajamentul Uniunii Europene față de drepturile omului și democrație este fundamental pentru identitatea și funcționarea acesteia. Prin susținerea acestor principii în interiorul granițelor sale și prin promovarea lor la nivel mondial, Uniunea aduce o contribuție substanțială la asigurarea unei lumi echitabile, juste și pașnice.

Uniunea Europeană a jucat și continuă să joace un rol esențial în dezvoltarea unor standarde juridice înalte la nivel european prin intermediul organelor și jurisdicției sale. Curtea de Justiție a Uniunii Europene servește ca arbitru suprem în interpretarea legislației Uniunii, asigurând aplicarea uniformă a acesteia în toate statele membre. De asemenea, instituțiile Uniunii, cum ar fi Comisia Europeană și Parlamentul European, colaborează pentru a adopta acte care promovează standarde juridice comune în mai multe domenii, asigurând o armonizare între statele membre și sporind securitatea juridică și previzibilitatea pentru persoanele fizice și juridice din acele state.

Mai mult, implicarea Uniunii Europene în cooperarea juridică internațională și în procesul de stabilire a standardelor îi extinde și mai mult influența, modelând normele juridice dincolo de granițele sale. Un exemplu în acest sens este Republica Moldova.

În acest sens, prezentul articol urmărește să ilustreze aplicarea *acquis*-ului Uniunii Europene în jurisprudența Curții Constituționale și a Curții Supreme de Justiție ale Republicii Moldova.

Rezultate și discuții

Pe 23 iunie 2022, Republicii Moldova i-a fost acordat statutul de țară candidată la aderarea la Uniunea Europeană (UE), împreună cu țara vecină Ucraina. Potrivit punctului 14 din concluziile Consiliului European din cadrul reuniunii acesteia din 23-24 iunie 2022, eveniment în care statutul în discuție a fost acordat, progresul fiecărei țări către UE va depinde de meritele proprii în ceea ce privește îndeplinirea criteriilor de la Copenhaga, luând în considerare capacitatea UE de a absorbi noi membri [1; § 14].

Astfel, aderarea cu succes la UE ține de eforturile fiecărui stat în parte în asigurarea respectării efective și reale a demnității umane, libertății, democrației, egalității, statului de drept și drepturile omului. Acestea sunt valorile pe care se fundamentează comunitatea europeană, iar orice stat care tinde a fi parte la această comunitate se obligă să adere la ele.

Criteriile de la Copenhaga reprezintă acele cerințe pe care țările candidate trebuie să le întrunească pentru aderare. Acestea se împart în trei grupuri, după cum urmează: *(i)* criteriile de ordin politic, *(ii)* criteriile de ordin economic și *(iii)* criteriile de ordin administrativ și instituțional.

Primul grup enunțat presupune stabilitatea instituțiilor responsabile de garantarea democrației, a statului de drept, a drepturilor omului, a respectării și protecției minorităților. Cel de-al doilea grup presupune existența unei economii de piață funcțională și capacitatea de a face față concurenței și forțelor pieței. Cel de-al treilea grup presupune capacitatea de a implementa în mod efectiv *acquis*-ul și de a asuma obligațiile care decurg din statutul de țară membră [2].

Pe 14 decembrie 2023, Consiliul European a aprobat deschiderea negocierilor de aderare cu Republica Moldova și a solicitat adoptarea cadrului de negociere cu aceasta. Potrivit unui comunicat al Guvernului din 13 martie 2024, Comisia Europeană a finalizat proiectul cadrului de negociere cu Republica Moldova și îl va înainta Consiliului European [3].

Așadar, parcursul Republicii Moldova de aderare la UE implică respectarea meticuloasă a unui set de cerințe stricte și diligență procedurală. Acest parcurs presupune implementarea unor reforme de amploare în mai multe domenii, precum guvernanța, sistemul judiciar, drepturile omului și economia. Republica Moldova are sarcina de a institui măsuri de combatere a corupției și de a consolida instituțiile sale democratice.

Progresele înregistrate de Republica Moldova sunt monitorizate și evaluate îndeaproape atât de instituțiile naționale, cât și de organismele europene, ceea ce subliniază necesitatea unui angajament și a unei colaborări continue între autoritățile naționale și UE.

Un capitol aparte în acest parcurs îl reprezintă sarcina țării de a-și alinia legislația națională la *acquis*-ul UE. Acesta din urmă este compus din *(i)* totalitatea normelor care constituie ordinea juridică a UE, *i.e.* tratatele constitutive, regulamentele, directivele, deciziile, recomandările și avizele adoptate de organele europene, și *(ii)* jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene (CJUE).

Potrivit articolului 4 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova, dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte şi legile ei interne, prioritate au reglementările internaționale.

Potrivit articolului 8 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova, Republica Moldova se obligă să respecte Carta Organizației Națiunilor Unite şi tratatele la care este parte, să-şi bazeze relațiile cu alte state pe principiile şi normele unanim recunoscute ale dreptului internațional.

Republica Moldova funcționează în cadrul unui sistem monist în ceea ce privește dreptul internațional. În sistemele moniste, dreptul internațional și dreptul intern sunt considerate ca făcând parte dintr-un singur sistem juridic, ceea ce înseamnă că tratatele internaționale sunt direct aplicabile în cadrul juridic al țării, fără a fi nevoie de măsuri specifice de implementare.

În acest sens, autoritățile naționale, în special sistemul judiciar și Curtea Constituțională aplică normele ce decurg din dreptul internațional și din tratatele la care statul este parte. Un exemplu în acest sens este recurgerea constantă la actele adoptate de organele din cadrul Consiliul Europei și la practica Curții Europene a Drepturilor Omului (CtEDO). Deseori, soluția potrivită pentru o cauză este găsită tocmai în

raționamentele CtEDO pe care instanțele naționale se bazează în activitatea lor și le aplică în pronunțarea hotărârilor.

Totuși, ce privește dreptul UE, nu există vreo normă constituțională care să oblige autoritățile să-și fundamenteze deciziile pe actele emise de organele UE și pe jurisprudența CJUE, la fel cum nu există vreo normă constituțională care să împiedice autoritățile să-și fundamenteze deciziile pe actele emise de organele UE și pe jurisprudența CJUE. Acestea fiind spuse, odată cu direcția statului de a urmări integrarea europeană, este firesc ca recurgerea la dreptul UE să devină o practică de vreme ce una din condiții este alinierea cadrului legal național la standardele și normele Uniunii.

În sensul prezentului articol, vom reflecta practica constituțională a Republicii Moldova și practica Curții Supreme de Justiție (CSJ) pentru a ilustra aplicarea dreptului UE pe parcursul ultimilor ani.

Așadar, în jurisprudența sa, CSJ a invocat în unele hotărâri, prevederi și principii ce decurg din dreptul UE. În Hotărârea explicativă a plenului CSJ cu privire la aplicarea unor prevederi ale legislaţiei privind dreptul de autor şi drepturile conexe, pronunțată pe 25 aprilie 2016, Curtea a făcut referire la mai multe directive ale Uniunii Europene ce vizează aceste drepturi, precum și la jurisprudența CJUE. Această hotărâre a fost pronunțată în scopul aplicării uniforme de către instanţele judecătoreşti a normelor juridice în domeniul dreptului de autor şi al drepturilor conexe.

Următoarea mențiune este inclusă în hotărârea în discuție: „se va avea în vedere că actele emise de Uniunea Europeană au un caracter neobligatoriu, în măsura în care acestea nu sunt transpuse în legislaţia Republicii Moldova. Acestea sunt obligatorii doar pentru statele membre ale Uniunii Europene. În ceea ce priveşte jurisprudenţa CJUE, aceasta ar putea fi utilizată cu titlu de recomandare de către instanţele judecătoreşti din RM” [4; § 2].

CSJ a invocat considerente din jurisprudența CJUE în fundamentarea hotărârii atunci când a abordat competența litigiilor cu element de extraneitate [4; § 8], drepturile patrimoniale ale autorului, în special la explicarea a ce reprezintă o comunicare publică [4; § 44], obiectele neprotejate de dreptul de autor [4; § 50], obiectele protejate de dreptul de autor [4; § 53], precum și excepţiile şi limitările drepturilor patrimoniale de autor [4; § 74].

Într-o altă hotărâre explicativă din 6 februarie 2017 cu privire la aplicarea unor prevederi ale legislaţiei în domeniul protecţiei mărcilor, CSJ, de asemenea, a invocat unele considerente din dreptul UE.

Astfel, Curtea Supremă s-a sprijinit de jurisprudența CJUE atunci când a venit cu explicații privind măsurile de asigurare a acțiunii [5; § 25], dreptul conferit de înregistrarea mărcii [5; § 56] și epuizarea dreptului conferit de marcă [5; §§ 58-61]. Mai mult, la Anexa nr. 3 din hotărârea în discuție sunt enumerate directivele relevante ale Parlamentului European şi ale Consiliului. Aici, similar hotărârii enunțate privind dreptul de autor și drepturile conexe, găsim mențiunea privind caracterul neobligatoriu al actelor emise de UE și caracterul de recomandare al jurisprudenței CJUE.

Aceste trimiteri la jurisprudența CJUE au venit să ofere clarificări și îndrumări practice pentru instanțele de drept comun în soluționarea cauzelor pendinte în fața lor în materie de drept de autor și drepturi conexe. Deși această jurisprudență la nivelul UE nu este, formal vorbind, obligatorie pentru instanțele naționale, ele servesc ca linii directoare în interpretarea și aplicarea normelor de drept naționale și în oferirea unor soluții corecte și argumentate.

CSJ a mai emis și Recomandarea nr. 95 din 6 decembrie 2016 cu privire la aplicarea dispoziţiilor legale ce vizează contractul de credit/împrumut, încheiat cu organizațiile de microfinanțare, în care a invocat în mod substanțial prevederile Directivei 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, care a fost transpusă prin Legea nr. 256 din 9 decembrie 2011. Mai mult, CSJ s-a ghidat pe larg de interpretările și orientările oferite de CJUE cu referire la această directivă în jurisprudența sa [6].

Curtea Constituțională (CC), la fel, a invocat în mai multe hotărâri și decizii prevederi și principii ce decurg din dreptul UE. Mai mult, Curtea i-a conferit o importanță deosebită integrării Republicii Moldova în Uniunea Europeană, ridicând această cale a statului chiar la un rang constituțional.

Atunci când a efectuat controlul constituționalității Acordului de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană, CC a reținut în dispozitivul hotărârii pronunțate în acest context că „în sensul Declaraţiei

de Independenţă şi articolului 1 din Constituţie, orientarea spre spaţiul valoric democratic european este un element definitoriu al identităţii constituţionale a Republicii Moldova" [7]. Mai mult, CC a mai reținut că „Republica Moldova s-a angajat să realizeze apropierea legislației sale naționale de actele normative ale UE" [8; § 20].

De la acea hotărâre până astăzi, Curtea a invocat dreptul UE în mai multe hotărâri, și anume Hotărârea nr. 6 din 16 aprilie 2015 care privea confiscarea extinsă şi îmbogăţirea ilicită [9; §§ 60, 73], Hotărârea nr. 14 din 16 mai 2016 care privea exceptarea cultelor religioase şi părţilor lor componente în partea ce ţine de convingerile religioase de la aplicarea prevederilor Legii privind asigurarea egalităţii [10; § 91], Hotărârea nr. 17 din 10 mai 2017 care privea interdicția eliberării documentelor de stare civilă, a actelor de identitate sau a permiselor de conducere [11; §§ 120, 128-129], Hotărârea nr. 29 din 6 noiembrie 2017 care privea menținerea efectelor produse de actele BNM [12; § 65], Hotărârea nr. 38 din 14 decembrie 2017 care privea refuzul de a acorda dreptul de acces la secretul de stat [13; § 108], Hotărârea nr. 40 din 21 decembrie 2017 care privea termenul depunerii demersului privind prelungirea arestului [14; §§ 62-64], Hotărârea nr. 4 din 20 februarie 2018 care privea competența Centrului Național Anticorupție la examinarea cauzelor contravenționale [15; § 60], Hotărârea nr. 8 din 26 aprilie 2018 care privea medierea judiciară [16; §§ 31, 70], Hotărârea nr. 27 din 30 octombrie 2018 care privea arestarea preventivă în cazul în care persoana nu și-a recunoscut vina în privința comiterii faptei imputate [17; § 79], Hotărârea nr. 20 din 30 septembrie 2019 care privea posibilitatea de a suspenda actele Băncii Naționale a Moldovei adoptate în procesul de evaluare şi supraveghere a calităţii acţionarilor entităţilor supravegheate de Banca Naţională [18; § 43], Hotărârea nr. 3 din 4 februarie 2020 care privea obligativitatea acordului organului sindical la concediere [19; § 61], Hotărârea nr. 22 din 19 decembrie 2023 care privea garanțiile ridicării informației privind convorbirile telefonice [20; §§ 19-21] și Hotărârea nr. 10 din 4 aprilie 2024 care privea termenul de prescripţie pentru determinarea obligațiilor fiscale [21; § 40].

CC s-a referit la integrarea europeană și până la semnarea Acordului de Asociere, și anume în Hotărârea nr. 4 din 22 aprilie 2013, reținând că „deşi Republica Moldova nu este membru al Uniunii Europene, integrarea europeană a fost asumată ca prioritate naţională prin Programul de activitate al Guvernului „Integrarea europeană: libertate, democraţie, bunăstare, 2011-2014" şi, deci, Republica Moldova urmează să asimileze principiile şi valorile fundamentale ale Uniunii Europene". [22; § 53]

Mai mult, într-o hotărâre din 23 decembrie 2010 ce viza controlul constituționalității unei prevederi din Legea cu privire la notariat care stabilea un plafon de vârstă pentru profesarea activităţii de notar, CC a menționat că instrumentele juridice ale comunităţii europene lasă la discreţia statului dreptul de impunere a plafonului de vârstă pentru desfăşurarea unor activităţi. Aceasta a invocat în acest context Rezoluția nr. A3-0422/93 a Parlamentului European și Directiva 2000/78/EC a Consiliului Uniunii Europene pentru a argumenta faptul că instituirea plafonului de vârstă pentru desfășurarea activității de notar este constituțională [23; § 4].

De asemenea, într-o altă hotărâre din 22 mai 2014, atunci când a abordat chestiunea prelucrării datelor cu caracter personal, Curtea s-a sprijinit inclusiv de Directiva nr. 95/46/CE a Parlamentului European şi a Consiliului din 24 octombrie 1995 [24; §§ 57-58, 78].

Așadar, după cum a fost prezentat mai sus, atât CSJ, cât și CC au invocat în practica lor *acquis*-ul UE. Este cert faptul că semnarea Acordului de Asociere în 2014 a fost un eveniment care a influențat modelarea practicii în discuție, având în vedere interpretarea oferită de CC *vis-à-vis* de Declarația de Independență și articolul 1 din Constituție și de faptul că marea majoritate a hotărârilor enunțate au fost pronunțate după ce Acordul a fost declarat constituțional. Aplicarea *acquis*-ului de către acele două instanțe a contribuit la alinierea standardelor naționale la cele ale Uniunii, iar de vreme ce Republica Moldova a obținut statutul de țară candidat, aceasta este ținută să continue aceste proces minuțios care necesită implicarea efectivă a tuturor autorităților naționale.

Concluzii

Măsura în care *acquis*-ul se aplică într-un stat non-membru al UE poate varia semnificativ în funcție de instrumentele juridice specifice în vigoare și de natura relației dintre UE și statul respectiv. În plus,

aplicabilitatea dreptului UE în jurisdicții non-europene poate ridica probleme de suveranitate și conflicte jurisdicționale, subliniind echilibrul complicat dintre cooperarea internațională și autonomia națională.

Un element fundamental al ordinii constituționale europene este principiul încrederii reciproce. Aceasta presupune încrederea între statele membre, denumită în rândul doctrinarilor drept încredere reciprocă orizontală, precum și încrederea între UE și statele membre, denumită încredere reciprocă verticală [25; p. 12].

Acest principiu impune, îndeosebi în ceea ce privește spațiul de libertate, securitate și justiție, fiecăruia dintre statele membre să considere, mai puțin în situații excepționale, că toate celelalte state membre respectă dreptul Uniunii și în special drepturile fundamentale recunoscute de acesta [26; § 191].

Republica Moldova deocamdată nu este stat membru al UE. În pofida acestui fapt, jurisdicțiile naționale de cel mai înalt nivel, în spiritul integrării europene și al valorilor care stau la baza acestei comunități, în scopul alinierii practicilor și a jurisprudenței la standardele Uniunii, au recurs în repetate rânduri la dreptul UE în ultimii ani, aplicându-l la soluționarea justă a mai multor cauze și la informarea viitoarelor politici și decizii ale statului, după cum a fost exemplificat în acest articol. Acest fapt este salutabil și firesc, având în vedere aspirațiile statului de a adera la UE, iar alinierea cadrului legal este o condiție formală imperioasă pentru o integrare de succes.

Referințe:

1. *Consiliul European. Reuniunea Consiliului European (23 și 24 iunie 2022) – Concluzii.* Disponibil: https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2022/06/24/european-council-conclusions-23-24-june-2022/
2. *European Commission. Accession criteria in the section „Enlargement”.* Disponibil: https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/glossary/accession-criteria_en?prefLang=ro
3. *Guvernul Republicii Moldova. Comunicatul din 13 martie 2024 intitulat Comisia Europeană a transmis Consiliului European proiectul cadrului de negociere cu Republica Moldova*. Disponibil: https://gov.md/ro/content/comisia-europeana-transmis-consiliului-european-proiectul-cadrului-de-negociere-cu-republica
4. *Hotărârea Curții Supreme de Justiție nr. 1 din 25 aprilie 2016 cu privire la aplicarea unor prevederi ale legislaţiei privind dreptul de autor şi drepturile conexe.* Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_plen_csj.php?id=230
5. *Hotărârea Curții Supreme de Justiție nr. 1 din 6 februarie 2017 cu privire la aplicarea unor prevederi ale legislaţiei în domeniul protecţiei mărcilor*. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=212
6. *Recomandarea Curții Supreme de Justiție nr. 95 din 6 decembrie 2016 cu privire la aplicarea dispoziţiilor legale ce vizează contractul de credit/împrumut, încheiat cu organizaţiile de microfinanţare.* Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_rec_csj.php?id=144
7. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 24 din 9 octombrie 2014 privind controlul constituționalității Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, şi Uniunea Europeană şi Comunitatea Europeană a Energiei Atomice şi statele membre ale acestora, pe de altă parte, şi a Legii nr.112 din 2 iulie 2014 pentru ratificarea Acordului de Asociere.* Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?l=ro&tip=hotariri&docid=51
8. *Decizia de inadmisibilitate a Curții Constituționale nr. 57 din 11 iunie 2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din art. 21 din Legea instituțiilor financiare*. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=decizii&docid=473&l=ro
9. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 6 din 16 aprilie 2015 privind controlul constituţionalităţii unor prevederi din Codul penal şi Codul de procedură penală*. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=533&l=ro
10. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 14 din 16 mai 2016 privind excepţia de neconstituţionalitate a articolului 1 alin. (2) lit. c) din Legea nr. 121 din 25 mai 2012 cu privire la asigurarea egalităţii.* Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=578&l=ro
11. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 17 din 10 mai 2017 privind excepţia de neconstituţionalitate a unor prevederi ale articolului 22 alin. (1) lit. v) din Codul de executare*. Disponibil: https://constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=621&l=ro
12. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 29 din 6 noiembrie 2017 pentru controlul constituţionalităţii unor prevederi ale articolului 38 alin. (7) din Legea instituțiilor financiare nr.550-XIII din 21 iulie 1995.* Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=636&l=ro

13. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 38 din 14 decembrie 2017 privind excepţia de neconstituţionalitate a unor prevederi din Legea nr. 245-XVI din 27 noiembrie 2008 cu privire la secretul de stat, Legea nr. 320 din 27 decembrie 2012 cu privire la activitatea poliţiei şi statutul poliţistului şi din Regulamentul cu privire la asigurarea regimului secret în cadrul autorităţilor publice şi al altor persoane juridice, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1176 din 22 decembrie 2010.* Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=644&l=ro
14. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 40 din 21 decembrie 2017 privind excepţia de neconstituţionalitate a articolelor 232 alin. (2) și 308 alin. (4) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova.* Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=647&l=ro
15. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 4 din 20 februarie 2018 privind excepţia de neconstituţionalitate a unor prevederi din art. 401 alin. (1) din Codul contravențional.* Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=650&l=ro
16. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 8 din 26 aprilie 2018 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură civilă al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 225 din 30 mai 2003.* Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=654&l=ro
17. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 27 din 30 octombrie 2018 privind controlul constituţionalității unor dispoziții din articolul 185 din Codul de procedură penală*. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=673&l=ro
18. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 20 din 30 septembrie 2019 privind excepţia de neconstituţionalitate a unor prevederi din articolul 214 alin. (8) din Codul administrativ și a articolului 11[1] alin. (4) din Legea nr. 548 din 21 iulie 1995 cu privire la Banca Națională a Moldovei*. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=708&l=ro
19. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 3 din 4 februarie 2020 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 87 alin. (2) și alin. (3) din Codul muncii.* Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=722&l=ro
20. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 19 decembrie 2023 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 126 alin. (2) din Codul de procedură penală*. Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=842&l=ro
21. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 10 din 4 aprilie 2024 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 2264, 2266 alin. (62) și 264 din Codul fiscal.* Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=852&l=ro
22. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 4 din 22 aprilie 2013 pentru controlul constituţionalităţii Decretelor Preşedintelui Republicii Moldova nr. 534-VII din 8 martie 2013 privind demisia Guvernului, în partea ce ține de menţinerea în funcţie a Prim-ministrului-demis prin moţiune de cenzură (pentru suspiciuni de corupţie) din data de 8 martie 2013 până la formarea noului guvern, şi nr.584-VII din 10 aprilie 2013 privind desemnarea candidatului pentru funcţia de Prim-ministru.* Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=443&l=ro
23. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 30 din 23 decembrie 2010 pentru controlul constituţionalităţii art.16 alin.(1) lit.g) din Legea nr.1453-XV din 8 noiembrie 2002 ,,Cu privire la notariat", cu modificările şi completările ulterioare (Monitorul Oficial 1-4/2, 07.01.2011).* Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=43&l=ro
24. *Hotărârea Curții Constituționale nr. 13 din 22 mai 2014 pentru controlul constituționalității pct.72 din Art. IX al Legii nr. 324 din 23 decembrie 2013 pentru modificarea şi completarea unor acte legislative (evidența fiscală a unor persoane care desfășoară activități liberale).* Disponibil: https://www.constcourt.md/ccdocview.php?tip=hotariri&docid=503&l=ro
25. CASOLARI Federico and Gatti Mauro. *The application of EU law beyond its borders*. *Centre for the Law of EU External Relations, CLEER papers 2022/3*, The Hague, 2022 ISSN 1878-9595. Disponibil: https://www.asser.nl/media/795814/cleer_022-03_web_final.pdf
26. *Avizul Curții de Justiție a Uniunii Europene nr. 2/13 din 18 decembrie 2014*. Disponibil: https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=160882&doclang=RO

Date despre autor:
Stanislav PAVLOVSCHI, doctorand, Școala Doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova.
ORCID: 0000-0003-3874-1237
E-mail: staspavlovschijr@gmail.com

Prezentat la 10.04.2024